

Pratarmė

<https://doi.org/10.51554/Coll.22.49.01>

49-ame *Colloquia* numeryje spausdinami moksliniai straipsniai siūlo platų naujų ir netikėtų temų, metodologinių priėgų, analitinės minties ir chronologinių ribų spektrą, parodydami, kaip literatūra tampa galimybe tarpdiscipliniškai mąstyti apie kultūrą. Žurnalas pradėdamas latvių mokslininkės Ivetos Leitanės straipsniu, skirtu litvako rašytojo Moišės Kulbako ankstyvojo periodo kūrinių gastronominiam paveldui aptarti. Kulbakas, rašęs jidiš kalba, yra vienas garsiausių modernių Lietuvos žydų literatūros atstovų, o jo kūryboje veriasi platus litvakų kultūros, papročių ir folkloro klodas. Todėl įdomu, kaip šią litvakų kultūros tradiciją mato kitos šalies, šiuo atveju, – Latvijos atstovė. Leitanė gana išsamiai aptaria Kulbako ankstyvojoje kūryboje besiveriančią litvakų gastropoetinę tradiciją, ją aiškina platesniame litvakų tradicijų ir papročių kontekste. Maistas, gėrimai, šventės matomi kaip reikšmingą socialinę funkciją atliekantys procesai, dažnai susiję su vidine personažų tikrove. Tarpukario Lietuvos chronologinėse ribose lieka įdomus ir netikėtas Giedrės Ivanovos tyrimas, skirtas muzikos temai Igno Šeiniaus kūryboje. Ivanovos atliktas tyrimas atskleidžia iki šiol lietuvių literatūros mokslė nuosekliau netirtą muzikos – kaip temos ir struktūros – inovatyvią reikšmę ir Šeiniaus kūrinių paviršiniam, ir giliesiems prasmės santykiams. Reikšminga Šeiniaus novelės „Marių daina“ analizė – literatūrinė-muzikinė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paveikslų ciklo „Sonata V“ („Jūros sonata“) ekfrazė.

Du žurnale spausdinami moksliniai straipsniai susiję su Vytauto Mačernio jubiliejumi: Rita Tūtlytė pristato kaip literatą beveik nežinomą Mačernio bendraamžį Benediktą Labėną, matydama jį kaip gabų kūrėją, kurio talentui neleido išsiskleisti istorinės aplinkybės: pasirinkęs kareivio ir partizano kelią, jis taip ir nespėjo išsivaduoti iš literatūrinių įtakų ir rasti savąjį poetinį balsą. Tūtlytė kelia ir Labėno partizanavimo metais kurtos poezijos autorystės klausimą, kol kas negalėdama jį atsakyti. Naują ir netikėtą tyrimą siūlo Gintarės Bernotienės straipsnis, skirtas Mačerniui dedikuotų epitafijų, dedikacijų ir paskyrimų, sukurtų Lietuvoje sovietmečiu ir vėliau, analizei. Bernotienė, pabrėždama gana vėlyvą sovietinėje Lietuvoje įvykusį Mačernio asmens ir poezijos aktualizavimą, analizuodama paskyrimus parodo, kaip jie plėtojo ir palaikė Mačernio-legendos idėją, kaip ji skleidėsi tarp adoravimo ir ironiško požiūrio į sureikšminimą.

Izabelė Skikaitė aptaria lenkų autorės Olgos Tokarczuk romano *Bėgūnai* struktūrą, parodydama, kaip romano fragmentiškumas susijęs su Lévi-Strausso mito samprata, leidžiančia apibendrinti, jog skirtingi romano pasakojimai funkcionuoja kaip šiuolaikinis mitas, kurio struktūroje užkoduotos žmogaus santykio su kitais ir savimi problemos. Karolinos Bagdonės lyginamasis tyrimas apima Jono Aisčio ir Sigito Gedos poezijoje besiskleidžiančias kultūrinės tapatybės sampratas. Bagdonė, analizuodama Aisčio ir Gedos skirtingose politinėse santarkose kurtą poeziją, analizuodama jos intertekstus, prieina prie išvados, kad abiem poetams buvo artima dviguba (europietiška ir lietuviška) poetinė tapatybė.

Ypač svarbu, kad šiame *Colloquia* numeryje grįžta *Nuomonių domino* rubrika, kurioje Marijus Šidlauskas siūlo kartu pamąstyti apie sudėtingus ir daugialypius karo Ukrainoje išprovokuotus galios, mokslo ir meno santykius.

Sauliaus Vasiliausko parengtas pokalbis su rašytoju Raimondu Kašausku patraukia gausia faktografinė sovietmečio epochos medžiaga.

Recenzijų skiltyje naujausius leidinius apžvelgia Jūratė Sprindytė ir Petras Bražėnas. Sprindytė aptaria Valdemaro Klumbio monografiją *Stovėję po medžiu? Lietuvių inteligentijos elgesio strategijos sovietmečiu*. Recenzijos autorė išsamiai aptaria Klumbio atliktą tyrimą apie inteligentijos laikysenas ir jos vaidmenį sovietmečiu, ryškindama gausius ir sistemingai apdorotus šaltinius, autoriaus mąstymo brandą ir nešališkumą. O Bražėnas aptaria solidžią rinktinę *Profesorius Juozas Girdzijauskas: atsiminimai, laiškai, iš archyvų*, akcentuodamas parengėjo Eugenijaus Žmuidos pastangas susisteminti gausią medžiagą.

GITANA VANAGAITĖ

Foreword

<https://doi.org/10.51554/Coll.22.49.01>

The articles featured in the 49th issue of *Colloquia* offer a wide range of new and thought-provoking topics, methodological approaches, as well as analytical thought and chronological boundaries, revealing how literature becomes an opportunity for interdisciplinary thinking about culture. The new issue of the journal begins with an article by the Latvian scholar, Iveta Leitane, on the gastronomic heritage in the works of the Litvak writer, Moyshe Kulbak. Kulbak, who wrote in Yiddish, is one of the most renowned representatives of modern Lithuanian Jewish literature, whose work displays expansive layers of Litvak culture, customs and folklore. Therefore, it is interesting to see how Litvak culture is perceived by a representative of another country, in this case, Latvia. Leitane discusses the Litvak gastropoetic tradition in Kulbak's early work in detail, and explains it in the wider context of Litvak traditions and customs. Food, drink and festivals are seen as processes that carry a significant social function. Leitane links them to the inner reality of Kulbak's characters.

Giedrė Ivanova's engaging study on the theme of music in the works of Ignas Šeinius stays within the chronological boundaries of interwar Lithuania. Ivanova's research has revealed the innovative significance of music, as a theme and a structure, for relations of meaning, those on the surface and deeper, in Šeinius' works. This theme has not been explored more consistently in Lithuanian literary studies yet. An analysis of Šeinius' novella "The Song of the Lagoon" reveals that it can be seen as the literary-musical ekphrasis of Mikalojus Konstantinas Čiurlionis's cycle of paintings, Sonata V [The Sea].

Two articles are related to the anniversary of poet Vytautas Mačernis. Rita Tūtlytė presents Benediktas Labėnas, an almost unknown contemporary of Mačernis, seeing him as a talented artist whose creative development was prevented by historical circumstances. Having chosen the path of a soldier and a guerrilla fighter, he was unable to free himself from literary influences and find his own poetic voice. Tūtlytė also raises the question of the authorship of Labėnas's poetry created during the years of guerrilla war, to which she does not provide the answer yet. Gintarė Bernotienė's article on the analysis of epitaphs and dedications to Mačernis, created in Soviet Lithuania and afterwards, also

offers a new and unexpected take on the poet. Bernotienė, while emphasizing the rather late actualization of Mačernis's figure and poetry in Soviet Lithuania, shows how the dedications developed and supported the idea of Mačernis's legend and how it unfolded from adoration and an ironic approach to exaggeration.

Izabelė Skikaitė discusses the structure of the Polish author Olga Tokarczuk's novel *Flights* and shows how the work's fragmented nature is related to Lévi-Strauss's notion of myth. This discovery leads to the argument that the novel's different narratives function as a contemporary myth, which structure encodes the issues of man's relationship with others and themselves.

Karolina Bagdonė's comparative study covers the conceptions of cultural identity that are revealed in the poetry of Jonas Aistis and Sigitas Geda. Analyzing the poetry created by Aistis and Geda in different political systems, Bagdonė concludes that even though poetry is an aesthetic phenomenon inseparable from politics, both poets shared a dual—European and Lithuanian—poetic identity.

This issue of *Colloquia* welcomes the return of the section "Domino of Opinions," in which Marijus Šidlauskas proposes to reflect on the complex and multifaceted relations between power, science and art provoked by the war in Ukraine.

Saulius Vasiliauskas's interview with the writer Raimondas Kašauskas draws reader's interest for its rich factual material from the Soviet era.

In the review section, Jūratė Sprindytė and Petras Bražėnas review the most recent academic publications. Sprindytė discusses Valdemaras Klumbys' monograph *Stood Under a Tree? Behavioural Strategies of the Lithuanian Intelligentsia in the Soviet Era*. The author of the review examines in detail Klumbys' research on the attitudes of the intelligentsia and its role in the Soviet era, highlighting the rich and systematically organized sources, the sophistication of the author's thinking and his impartiality. Bražėnas reviews the solid collection *Profesorius Juozas Girdzijauskas: atsiminimai, laiškai, iš archyvų* [Professor Juozas Girdzijauskas: Memoirs, Letters and from the Archives], stressing the efforts of Eugenijus Žmuida in structuring the rich material.

GITANA VANAGAITĖ